

Vrijednost knjižnica u zajednici¹

U Hrvatskoj se rijetko rade komparativne analize uloženih financijskih, ali i drugih sredstava u knjižnicu te njezine višestruke vrijednosti za zajednicu i društvo. Inozemne studije potvrđuju da knjižnice ispunjavaju mnoge društvene funkcije i nesumnjivo u velikoj mjeri doprinose povećanju dobrobiti okoline u kojoj djeluju. To se potvrđuje kroz obrazovne, kulturne, kreativne i zabavne sadržaje, digitalne transformacije, kao i ostvarivanje socijalne kohezije i inkluzije. Na taj način knjižnice ispunjavaju tri važne uloge: posrednika između kulture i znanja, zaštitnika kulturnih dobara te pokretača razvoja, kreativnosti i zajedništva.

Primjeri inozemnih istraživanja:

- Australija – [LIBRARIES WORK!: The socio-economic value of public libraries to Victorians](#) (2018)
- Danska – [A guide to the Impact Compass: The impact of public libraries in Denmark: A haven in our community](#) (2021)
- Velika Britanija – [Libraries for living, and for living better](#) (2023)

Ušteda koju knjižnice generiraju pojedincima i društvu u cijelosti manifestira se na razne načine, a vrijednosti koje knjižnice pritom stvaraju nadilaze njezinu zadanu, nominalnu vrijednost.

Ispunjavanje javnog interesa i predstavljanje vrijednosti konkretnim brojkama najjači je oblik javnog zagovaranja knjižnice. Njezina promocija postala je neizostavan dio poslovanja jer se jedino na taj način može naglasiti zašto su knjižnice važne. Stoga treba istaknuti da ovakav pristup njezinu vrednovanju može poslužiti u odnosima s javnošću knjižnica na nekoliko razina, od razbijanja predrasuda o knjižnicama kao samo mjestu posudbe knjiga do jačanja ugleda ustanove u lokalnoj zajednici i među njezinim dionicima – korisnicima, suradnicima, političarima i drugima.

Na primjeru Knjižnica grada Zagreba, prikazuje se i daje prijedlog više različitih usporedbi konkretnih podataka koji pokazuju izravne i neizravne koristi narodnih knjižnica u zajednici. Tome posebno doprinosi organizacija u obliku mreže knjižnica koja u jednoj sredini može disperzirati sve te vrijedne sadržaje.

Vrijednost knjižnica na primjeru usluga Knjižnica grada Zagreba

Provedeno je istraživanje koristeći desk-metodu. Pritom su se koristili postojeći, javno dostupni statistički podaci (na nacionalnoj i lokalnoj razini), podaci o poslovanju ustanove i javno dostupni tržišni podaci o cijenama usluga.

Vrijednost knjižnične usluge i knjižnice u zajednici može se iskazivati na više načina. Ovisno o tome što se želi prikazati, može se iskazati vrijednost (a) iz perspektive pojedinca ili cijele zajednice, (b) uzimajući u obzir sve usluge knjižnice ili samo pojedinu, odabranu uslugu, (c) po pojedinačnoj aktivnosti ili, ako se radi o aktivnosti koja se redovito provodi, za sve održane susrete u odabranom razdoblju.

¹ Ovaj je dokument proizašao iz izlaganja *Zašto su knjižnice važne?: izravne i neizravne koristi za zajednicu* čije su autorice Ivančica Đukec Kero, Janja Maras i Kristina Krpan. Izlaganje je održano na [14. savjetovanju za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj](#) u Dubrovniku, 12. listopada 2023. godine.

Primjer 1. Vrijednost usluge za jednog člana – posudba knjižnične građe

$$\begin{array}{rcccl} \text{prosječan broj} & & & & \text{procijenjena tržišna} \\ \text{posuđenih jedinica} & \times & \text{prosječna} & = & \text{vrijednost usluge za} \\ \text{građe po članu} & & \text{nabavna cijena} & & \text{člana} \\ & & \text{jedinice građe} & & \end{array}$$

Prema podacima o poslovanju Knjižnica grada Zagreba u 2022. godini, svaki je član u prosjeku posudio 16 knjiga, iz čega proizlazi da je svaki član Knjižnica grada Zagreba u prosjeku koristio uslugu u tržišnoj vrijednosti od gotovo 342 €. Uzimajući u obzir da je godišnja članarina u Knjižnicama grada Zagreba u 2022. godini iznosila 7 €, može se reći da je svaki član u prosjeku uštedio otprilike 335 € koristeći uslugu knjižnice umjesto kupujući knjige. Djeca koja do 15. godine imaju besplatan upis u Knjižnicama grada Zagreba, ovu su uslugu koristila bez naknade te ušteda iznosi cijeli iznos procijenjene tržišne vrijednosti usluge.

Primjer 2. Vrijednost usluge knjižnice – posudba knjižnične građe

$$\begin{array}{rcccl} \text{ukupan broj} & & & & \text{procijenjena tržišna} \\ \text{posuđenih jedinica} & \times & \text{prosječna} & = & \text{vrijednost usluge u} \\ \text{građe} & & \text{nabavna cijena} & & \text{zajednici} \\ & & \text{jedinice građe} & & \end{array}$$

Prema podacima o poslovanju Knjižnica grada Zagreba u 2022. godini, ostvareno je 2.443.100 posudbi knjiga, iz čega proizlazi da je pružena procijenjena tržišna vrijednost usluge u iznosu većem od 50.083.500 €.

Primjer 3. Vrijednost pojedine usluge knjižnice – koncert klasične glazbe

$$\begin{array}{rcccl} \text{ukupan broj} & & \text{(prosječna) cijena} & & \text{procijenjena tržišna} \\ \text{posjetitelja koncerta} & \times & \text{ulaznice za} & = & \text{vrijednost usluge u} \\ \text{klasične glazbe} & & \text{koncert klasične} & & \text{zajednici} \\ \text{održanog u knjižnici} & & \text{glazbe} & & \end{array}$$

Prema podacima o poslovanju Knjižnica grada Zagreba u 2022. godini, u prosjeku je na koncertu klasične glazbe u knjižnici prisustvovalo 44 korisnika. Iz toga proizlazi da je za svaki održani koncert u prosjeku proizvedena tržišna vrijednost usluge u iznosu od 340 €.

Primjer 4. Vrijednost usluge knjižnice – likovna radionica

$$\begin{array}{rcccl} \text{ukupan broj} & & \text{(prosječna) cijena} & & \text{procijenjena tržišna} \\ \text{polaznika likovne} & \times & \text{polaženja likovne} & = & \text{vrijednost usluge u} \\ \text{radionice u knjižnici} & & \text{radionice} & & \text{zajednici} \end{array}$$

Prema podacima o poslovanju Knjižnica grada Zagreba u 2022. godini, likovnim radionicama ukupno je prisustvovalo 394 polaznika. Iz toga proizlazi da je pružena procijenjena tržišna vrijednost usluge u iznosu većem od 236.000 €.

Stavljajući u omjer tržišnu vrijednost usluga knjižnice i uloženi sredstava, može se dobiti pokazatelj društvenog povrata uloženi sredstava.

Primjer 5. Društveni povrat ulaganja – novine i časopisi

stvorena vrijednost : uložena sredstva

Prema podacima o poslovanju Knjižnica grada Zagreba u 2022. godini, odnosno posudbi novina i časopisa, procijenjenoj vrijednosti usluge i uložnim sredstvima u ovu uslugu, proizlazi da je na svaki uloženi 1 € u ovu uslugu stvoreno 4,39 € društvene vrijednosti.

Preporuke

- Narodne su knjižnice prvenstveno usmjerene na pružanje usluga lokalnoj zajednici. Stoga, tamo gdje su dostupni, preporučuje se dati prednost statističkim i drugim podacima na lokalnoj razini pred podacima na nacionalnoj razini. Npr. cijene pojedinih usluga mogu varirati od grada do grada.
- Važno je paziti koji se podaci stavljaju u odnos i odabrati relevantne. Npr. podaci se trebaju odnositi na pokazatelje iste godine ili razdoblja, a pri procjeni vrijednosti usluge koju knjižnica pruža pažljivo birati uslugu koja se pruža na tržištu i za usporedbu odabrati onu koja je jednakovrijedna.
- Da bi se dobio cjelovit uvid u značaj vrijednosti usluga koje knjižnica pruža, preporučuje se istaknuti neke od financijskih i tržišnih pokazatelja poput: neto plaće stanovnika, podatke o osobnoj potrošnji, trend kretanja cijena usluga u kulturi, cijene usluga knjižnice i druge relevantne informacije. Ovi su podaci važni zbog konteksta vrijednosti knjižnice u zajednici.

Literatura

1. *Department of Digital, Culture, Media and Sport* (2016) "Libraries Deliver: Ambition for Public Libraries in England 2016-2021 (consultation draft)", 1. 12. 2016. Dostupno na: <https://www.gov.uk/government/consultations/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021#contents> [pristup: 2023-10-25]
2. *Delivering local solutions for public library services: A guide for councillors* (2017) Local Government Association: 2017. Dostupno na: https://www.local.gov.uk/sites/default/files/documents/12.6_LGA%20Clr%20handbook_Delivering%20local%20solutions%20for%20public%20library%20services.pdf [pristup: 2023-10-25]
3. Godišnji izvještaji. *Knjižnice grada Zagreba*. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/otvora/godisnji-izvjestaji/43616> [pristup: 2023-10-25]
4. Gordon, J. (2023) „Libraries for living, and for living better: The value and impact of public libraries in the East of England“, June 2023. Dostupno na: <https://www.librariesconnected.org.uk/sites/default/files/Libraries%20for%20Living%20and%20for%20Living%20Better.pdf> [pristup: 2023-10-25]
5. *HRN ISO 11620: Informacije i dokumentacija - pokazatelji učinka knjižnice (ISO 11620:2014) = Information and documentation - library performance indicators (ISO 11620:2014)*. (2014) 3. izd. Zagreb : Hrvatski zavod za norme.

6. *HRN ISO 16439: Informacije i dokumentacija - metode i postupci za procjenu utjecaja knjižnica (ISO 16439:2014) = Information and documentation - methods and procedures for assessing the impact of libraries (ISO 16439:2014)*. (2014) Zagreb : Hrvatski zavod za norme.
7. *The impact of public libraries in Denmark: A haven in our community* (2021) Seismonaut and Roskilde Central Library : 2021. Dostupno na: https://www.roskildebib.dk/sites/roskilde.ddbcms.dk/files/files/news/roskildebib_folkebibliotekets_betydning_for_borgerne_i_danmark_eng_final_0.pdf [pristup: 2023-10-25]
8. Jervelund, C. (2015) „The Economic value of publice libraries“, Copenhagen Economics : 2015. Dostupno na: <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/upl/website/pdf-engelsk/SamlefinalopslagUK1.pdf> [pristup: 2023-10-25]
9. *Library Return on Investment: Reviewing the evidence from the last 10 years* (2020) International Federation of Library Association and Institutions. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/library_roi.pdf [pristup: 2023-10-25]
10. Podaci. *Državni zavod za statistiku*. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/hr/> [pristup: 2023-10-25]
11. Statistika. *Grad Zagreb*. Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/statistika/30> [pristup: 2023-10-25]
12. *The Value of Public Libraries*. International Federation of Library Association and Institutions. Dostupno na: <https://www.ifla.org/g/public-libraries/the-value-of-public-libraries/> [pristup: 2023-10-25]